

BİRİNCİ TBMM'DE MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN MECLİSİ AÇIŞ KONUŞMALARINDA “MİLLİ İRADE” KAVRAMI

Fuat UÇAR*

Öz

Milli irade kavramı demokrasilerin en temel ilkelerinden birisidir. Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'nin başından itibaren milli egemenlik ilkesini benimsemiş ve uygulama çabası içerisinde olmuştur. Milli Mücadele yıllarında, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin ve kongrelerin oluşturulması sürecinde dayandığı en büyük unsur ve temel prensip milli irade kavramı olmuştur. Milli Mücadele'nin devam ettiği Birinci Meclis Dönemi'nde (1920-1923) Meclis'in açılmasıyla milli irade ve milli egemenlik düşüncesi etkin hale gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa, her yasama döneminde yapmış olduğu Meclis'i açış konuşmalarında, diğer konuların yanında milli irade üzerinde önemle durmuştur. Özellikle milli irade kavramına yönelik değerlendirmeleri, daha sonraki dönemlerde gerçekleştirilecek uygulamalar hakkında fikir de vermektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele'nin zor şartlarında; gerek faaliyetleriyle gerekse Meclis'teki konuşmalarıyla milli irade kavramı üzerinde önemle durması, milli iradenin benimsenmesinde ve milli egemenlik ilkesinin yerleşmesinde önemli bir dayanak oluşturmuştur.

Anahtar kelimeler: Milli irade, Millet Meclisi, Mustafa Kemal.

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Bölümü, fuat.ucar@giresun.edu.tr

MUSTAFA KEMAL PASHA’S ATTITUDE TO “NATIONAL WILL” IN ASSEMBLY OPENING SPEECHES IN FIRST TBMM PERIOD

Abstract

The concept of national will is one of the most basic principles of democracies. Mustafa Kemal Pasha adopted the principle of national sovereignty from the beginning of the National Struggle and tried to implement it. During the years of the National Struggle, the main factor and the fundamental principle on which he insisted in the process of establishing countrywide resistance organizations and congresses was the concept of “national will”. In the first chamber period (1920-1923) when the National Struggle continued, the idea of national will and national sovereignty became effective with the opening of Assembly. Mustafa Kemal Pasha emphasized national will as well as other issues in Assembly opening speeches which he did in every legislative session. In particular, his judgements of the concept of national will give an idea about the practices that took place in later periods. The fact that Mustafa Kemal Pasha emphasized on the concept of national will both with his activities and his speeches in the Assembly during the difficult conditions of the National Struggle established an important basis for the adoption of the national will and the principle of national sovereignty.

Keywords: *National will, National Assembly, Mustafa Kemal.*

1. GİRİŞ

Türkiye’de milli irade kavramı Osmanlı-Türk modernleşmesiyle başlayan anayasal hareketler çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Fakat 1876 Kanun-i Esasi, yürütme yetkisini tümüyle Padişah, sadrazam ve padişahın atadığı vekillere veren, meclise herhangi bir denetim yetkisi sağlamayan bir Anayasa olmuştur. Dolayısıyla 1876 Kanun-i Esasi’si, padişahı güçlü kılan bir anayasal sistem öngörmesi nedeniyle bu sistemde millet egemenliği ya da milli irade kavramlarından söz etmek mümkün olmamıştır. 23 Temmuz 1908’de İttihatçıların girişimiyle Anayasa’nın yeniden yürürlüğe konulmasıyla başlayan İkinci Meşrutiyet Dönemi’nde, 1909’da yapılan köklü değişiklikler sonucu millet

egemenliği ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu anayasal gelişmeler sonucunda 1876’dan farklı olarak, hükümdarın yetkisinin sınırlı ve millet egemenliğinin hâkim olduğu parlamenter bir sistem meydana gelmiştir. Böylece padişahın etkin konumdaki hâkimiyet-i siyasiyesine karşı hâkimiyet-i milliyeye önem kazanmaya başlanmıştır (Tunaya, 2016: 3-24).

Mustafa Kemal Paşa, milli egemenlik sloganı ile yola çıkarken benzer bir akıl yürütmesini tercih etmiştir. Osmanlı hanedanının iradesini temsil eden “irade-i seniyye”ye karşılık sürekli “irade-i milliyeye” vurgusu yapmıştır. Böylece padişahın iradesi yerine millet iradesini hâkim kılma amacıyla, millet iradesinin ancak belli vasıflara sahip elitler tarafından ortaya konulabileceği kabul edilmiştir (Demirel, 2017: 222-223).¹ Bu çerçevede millî irade, bir milletin millet olma özellikleriyle beraber ortaya çıkan, kedisine millet nitelendirmesi yapan insanların yeryüzünde beraber yaşama arzusu ve bu arzuyu yerine getirebilmek için gerçekleştirdiği faaliyetlerdir (Turan, 1995: 287). Mustafa Kemal Paşa, Milli

¹ Mustafa Kemal Paşa’nın milli irade ve milli egemenlik anlayışı ölümünden sonra da çeşitli şekillerde yorumlanmış ve sürekli gündemde kalmıştır. Milli iradenin egemenliği fikrinin savunucusu olduğunu iddia eden Demokrat Parti (DP)’nin önemli isimlerinden ve Mustafa Kemal (Atatürk)’ün son başbakanı Celal Bayar, bu konuda benzer bir değerlendirmede bulunmuştur. Türk toplumunda Batılı anlamda bir sınıfın bulunmadığını belirten Bayar, Osmanlı döneminde Ordu ve medresenin halkın içinden gelen bilgiye ve savaşa elverişli kimseler topluluğu olduğunu ifade etmiştir. Bayar’a göre “*Ordu ve Medrese, ‘Biat’ etmeden bir Padişah tahta çıkamayacağına göre, bunlar bir çeşit ‘Müntehibi saniler’, ikinci seçicilerdir. Atatürk bu temel gerçeği görmüş ve 1924 Anayasası’nı bu gerçeğin tefekkürü üstüne oturtmuştur. Yani orduyu ve aydını devlet ortaklığından çıkarmış, bu görevi halk tefekkürünün mümessili sayılabilecek ‘Müntehib-i sanilere’, ikinci seçicilere kaydırmıştır. Atatürk Anayasası’nın en derin özelliği budur! Sarayın kanun yapma ve yürütme yetkisini Büyük Millet Meclisine vermiş, ordunun ve medresenin denetim gücünü –seçim mekanizmasına bağlayarak- ikinci seçicilere kaydırmıştır, böylece devleti, en kısa yoldan halka götürmüştür. 1924 Anayasası’nın, güçlerin birleştirilmesi esasına dayandırılmasının sebebi budur. En doğru tefekkürün, halk tefekkürü kaynağından geleceği düşüncesinden hareket edilerek, müesseselere itibar edilmemiş ve bütün kuvvet Büyük Millet şahsında toplanmıştır. (...) Biz bu noktaya devrim yolu ile gelmiş bulunuyorduk. Bizim görüşümüz budur. Yani, devlet ağacını ‘Kayıtsız şartsız millet hâkimiyeti’ ile aşıl原因 ve bunun kullanılmasını Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne veren Atatürk’tür. Biz bu görüşe inandık ve tatbikatçılığını yaptık” (Bayar, 1986: 12-13).*

Mücadele'nin başından itibaren milli egemenlik ilkesini benimsemiş ve uygulama çabası içerisinde olmuştur. Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasında, temel bir ilke olarak *"milletin azim ve kararı"*na dayalı esaslar etkili olmuştur. Bu açıdan Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'dan 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet'in ilanına kadar devam eden Milli Mücadele'nin her aşamasında ifade ettiği ve dayandığı en büyük unsur olarak milli irade vazgeçilmez bir prensip olmuştur. Ayrıca Anadolu'da Kuvâ-yı Milli'ye hareketi şeklinde ortaya çıkan milli iradenin temelinde, mahalli veya ulusal kongreler yoluyla oluşan iradelerin varlığı önemli bir unsur olmuştur. Andrew Mango'nun da ifade ettiği gibi Mustafa Kemal Paşa'nın *"Müdafaai Hukuk Cemiyetlerini toplumu harekete geçirmek için bir araç ve kendi komutası altındaki Türk milliyetçi subayların hareketlerine yasal bir otorite kaynağı olarak"* (Mango, 2000: 225) görmesi, O'nun milli iradeye ve teşkilatlarına olan inancını göstermektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı andan itibaren, milli bir ordunun kadrolarını örgütlemesi ve kurtuluş savaşının temelini hazırlayarak çetin bir mücadele içine girmesi (Lewis, 2007: 247) O'nun daha baştan beri amacını gerçekleştirme yolunda millete ve onun iradesine olan inancını göstermektedir. Bu doğrultuda Mustafa Kemal Paşa'nın, Üçüncü Ordu Müfettişi² olarak halk teşekkülleri oluşturmak üzere bütün mülkî ve askerî birimlerle temas kurmaya özen göstermesi ve Havza Genelgesi'yle Milli Mücadele'de milletle sonuna kadar var olacağı inancını ortaya koymuştur.³ 20 Haziran 1920'de

² Mustafa Kemal Paşa'nın, 30 Nisan 1919'da Padişah tarafından onaylanan ve 5 Mayıs 1919'da Takvim-i Vekayi'de yayımlanarak, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a görevli olarak gittiği Dokuzuncu Ordu, 15 Haziran 1919'dan itibaren Üçüncü ordu olarak değişmiştir (Akandere ve Semiz, 2018: 111).

³ Mustafa Kemal Paşa Havza'ya geldiği günden itibaren halkı Milli Mücadele fikri etrafında hazırlamıştır. 26 Mayıs 1919'da, kendisini ziyarete gelen Havza eşrafına *"hiçbir zaman ümitsiz olmayacağız, çalışacağız, memleketi kurtaracağız"* (Gökbilgin, 2011: 153) derken de, milli iradeye olan inancını ortaya koymuştur. Yine Havza'da İngiliz Yüzbaşı Solter ile yöredeki asayiş ve Pontusçuluk faaliyetleri hakkında görüşmesinden sonra Jandarma Komutanı'na, düşmanların faaliyetlerini engellemeye

Amasya’da, Mustafa Kemal Paşa, Ali Fuat Paşa ve Rauf Bey arasında yapılan toplantıda; milli mukavemet cephesi kurma konusunda kolayca anlaşılmışken, *“icap ederse milli bir hükümet kurmak”* konusunda ise daha ilk günde fikir ayrılığı ortaya çıkmıştır. Zira o zaman genel görüş ve fikirler *“milli cephe”* kurmak üzerine yoğunlaşmış, daha ilerisi düşünülmemiş, hatta tasavvur dahi edil(e)memişti (Özdemir, 2010: 677-678). Burada Mustafa Kemal Paşa’nın gerek Ali Fuat Paşa ve Rauf Bey ile gerekse daha sonra milli mücadeleyi birlikte götüreceği en yakın çevresiyle dahi görüş ayrılığına düşmesinde milli iradeye olan inancının diğerlerinden daha fazla olması etkili olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, Amasya Genelgesi yayımlanmadan önce 18 Haziran 1919’da Edirne’de bulunan Albay Cafer Tayyar Bey’e gönderdiği telgrafta yeni stratejisini açıklarken; İstanbul’daki hükümetin gücünü yitirmesine karşın Anadolu halkının milli bağımsızlığı için birleşmeye başladığını ifade etmesi de milli iradeye olan inancını açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca 21 Haziran 1919’da, İstanbul’da milli dâvayı sevk ve idare işlerinde çalışanlara gönderdiği hususi mektupta da *“İstanbul’un artık Anadolu’ya, millî his ve emellere hâkim değil tâbi olmak vatanî mecburiyetinde bulunduğu”* bildirmiştir (Özdemir, 2010: 678; Gökbilgin, 2011: 157).

22 Haziran 1919’da yayınlanan Amasya Genelgesi (Tamimi), Millî Mücadele’nin ihtilal ve stratejik bir belgesi olarak, aynı zamanda milli iradenin de ulusal ve evrensel düzeyde açık bir şekilde ortaya konulduğu önemli bir belge olmuştur. Amasya Genelgesi’nde ilan edilen *“Milletin bağımsızlığını yine milletinin azim ve kararının kurtaracağı”, “Milli bir Heyetin kurulacağı”* ve *“Sivas’ta halkın temsilcilerinden oluşan bir kongre toplanacağı”* yönündeki ifadeler de milli

---

yönelik emirler vermişti. Bu olaya tanıklık eden Mesudiye Otelî’nin sahibi Ali Baba’nın Mustafa Kemal Paşa’ya *“(...) Biz yenildiğimiz günden beri böyle şeyler görmedik, böyle sözler duymadık.”* diyerek şaşkınlığını belirtmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa da *“Ali Baba, milletine güvenen adam, başka türlü konuşamaz”* demiştir (Özel, 2014: 67-71).

iradenin gittikçe artan eğilimini göstermektedir. Böylece millî hâkimiyet anlayışı Millî Mücadele döneminde ilk kez Amasya’da deklare edilen genelge ile ortaya çıkmış oldu. Amasya Genelgesi’nde ilan edilen bu fikirler, gelecekte millî iradeye dayalı bir hükümetin kurulacak olmasında ve milletin kaderine hâkim olmada en etkili yöntem olmuştur.

Amasya Genelgesi ile ortaya koyulan milli irade, Mustafa Kemal Paşa’ya Samsun’a çıkarken kendisine tevdi edilen resmi görev ve yetkilerin yerini alan “yeni” ve “meşru” bir destek arayışından doğmuştur (Shaw-Shaw, 1994: 409). Yine Milli Mücadele döneminde milli iradenin en müşahhas hali olan Amasya Genelgesi, ümmet ve sultan iradesi yerine, millet iradesini esas alan imparatorluktan milli devlete geçişin ve milli egemenliğe dayalı bir hareketin belgesi olarak tarihteki yerini almıştır.

Mustafa Kemal Paşa, bu şekilde padişahın emirlerinin aksine hemen ulusal direniş hareketine başlamıştır (Oueschger, www.geo.fr). Amasya Genelgesi’nden sonra 23 Temmuz 1919’da Erzurum Kongresi’nin yapılması, alınan kararların ulusal nitelikte olması bakımında milli iradenin daha da gelişmesi yönünde önemli bir aşama olmuştur. Erzurum’da 14 gün süren kongrede Milli Mücadele için yürütülecek yöntemler tartışılmış ve millet iradesini yansıtan bir Meclis ve bu Meclis’in emrinde çalışacak bir hükümetin önemi üzerinde durulmuştur. Mustafa Kemal Paşa, bu dönemdeki gelişmelerle ilgili olarak *Nutuk*’ta; Konya Valisi Cemal Bey’in ve Selahattin Bey’in İstanbul’a gitmelerini kötü bir misal olarak nitelendirerek, 7 Temmuz 1919’da genel bir tebligatta bulunmuştur. Bu tebligattaki 6 maddeden birisi *“Bağımsızlığımızı muhafaza uğrunda teşekkül etmiş ve teşkilatlanmış olan milli kuvvetler, her türlü müdahale ve tecavüzdən masundur. Devlet ve milletin mukadderatında milli irade etken ve hâkimdir. Ordu işbu milli iradeye tabi ve onun hizmetindedir”* (Atatürk, 2015: 61-62) şeklinde olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa'nın, Erzurum Kongresi öncesinde 8 Temmuz 1919'da askerlikten istifasını, Milli Mücadele'nin yürütülmesi konusunda milli iradeye ve teşkilatlara olan inancının etkisi olarak da görmek gerekir.⁴ Böylece Mustafa Kemal Paşa "*sine-i millette*" kalma arzusunu ve milli iradeye olan inancını askerlik mesleğinden istifa ederek ortaya koymuştur (Akandere, 2002: 251). Mustafa Kemal Paşa, askerlikten ayrıldıktan sonra Erzurum Kongresi'ne daha fazla önem vermeye başlamış ve bunu da "*(...) mukadderata hâkim bir milli iradenin ancak Anadolu'dan çıkabileceğini açıkladım ve milli iradeye dayalı bir milli şûra tesisini ve kuvvetini milli iradeden alacak bir hükümetin teşkilini, ilk mesai hedefi olarak gösterdim*" (Atatürk, 2015: 72) şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca kongreyi açış konuşmasında "*Milletin mukadderatına hâkim bir milli iradenin ancak Anadolu'dan doğabileceğini*" belirterek; milli iradeye dayanan bir Meclis'in ve "*gücünü milli iradeden alacak sorumlu bir hükümetin*" kurulması gerektiğini belirtmiştir (Akşin, 2010a: 283-286). Mustafa Kemal Paşa'nın kongreyi açış konuşmasında; biri milletin hakları, öteki de halkın iradesi şeklinde iki temel ilkeyi ortaya attığını ifade eden Lord Kinross, yeni bir hükümetin ancak halkın iradesine dayanılarak kurulabileceğinin vurgulandığını ifade etmiştir (Kinross, 2010, 219).

Mustafa Kemal Paşa, Avrupa'dan başarısız diplomatik girişimlerle dönen Damat Ferit Paşa'ya çektiği şifrede milli iradeye olan inancını ve bunun da tek dayanak noktası olduğunu "*(...) Muhakkaktır ki, vatan ve millet mukadderatı için dâhilen ve haricen söz sahibi ve sözü dinlenir olmak, mutlaka milli iradeye dayanmak şartına bağlıdır*" (Atatürk, 2015: 78) şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca milli irade

---

⁴ Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten istifası akabinde Erzurumlular, Paşa'ya sahip çıkarak, Erzurum Kongresi'nin hazırlıklarını yürüten Heyet-i Faale'nin başkanlığına seçmişlerdir. Bu görev Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten istifası sonrasındaki ilk görevi olup seçim yoluyla üstlendiği ilk görevdir. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa, bundan sonraki bütün adımlarını milli iradeye dayanarak atmıştır. Ayrıca üstlendiği görevlerin; milli iradenin tecellisini sağlamaya yönelik bir yöntem olan seçime dayanmasına da büyük gayret göstermiştir (Akandere, 2005: v-vi).

namına hareket edecek Temsil Heyeti'nin oluşturulması da bu dönemde milli iradenin hem gelmiş olduğu aşamayı göstermesi bakımından hem de içinde bulunulan sürece yön vermesi bakımından önemli bir gelişme olmuştur. Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin Anadolu'daki Milli Mücadele çabalarını engellemeye yönelik girişimleri karşısında⁵ 16 Ağustos 1919'da gönderdiği bir telgrafında İstanbul'daki hükümetin, Anadolu'daki meşru ve millî cereyanı engellemekten vazgeçmeleri gerektiği uyarısını yapmıştır. Damat Ferit Hükümeti'ne yönelik milli irade temalı uyarısını “ (...) meşru olan milli cereyana karşı engel olmaktan feragatle Kuva-yi Milliye'ye dayansın ve her türlü teşebbüslerinde milli emelleri rehber kabul eylesin! Bunun için de, milli mevcudiyet ve iradeyi temsil edecek olan Meclisi Mebusan'ın en kısa bir zamanda toplanmasını temin eylesin!...” (Atatürk, 2015: 79) şeklinde ifade etmiştir.

Milli Mücadele ve milli örgütler bakımından bir dönüm noktası olan Sivas Kongresi de milli irade kavramı açısından önemli bir gelişme olmuştur. Sivas Kongresi'nde, Erzurum Kongresi'nde alınan “Heyet-i Temsiliye Şarkı Anadolu'nun heyeti umumiyesini temsil eder” ifadesinin “Heyet-i Temsiliye vatanın heyeti umumiyesini temsil eder” şeklinde değiştirilmesi (Gökbilgin, 2011: 239; Selek, 2010: 299) ile manda ve himaye tartışmalarına son verilerek kesin bir şekilde reddedilmesi milli irade ve milli egemenlik anlayışının kamuoyu nezdinde daha da güç kazanması açısından önemli gelişmeler olmuştur. Böylece Hâkimiyet-i Milliye'nin gerçekleştirilmesi yönünde çok önemli bir adım daha atılmış olduğu gibi, millî iradeye dayalı bir Meclis'e giden yolun temelleri de Sivas'ta atılmış oldu.

Mustafa Kemal Paşa'nın girişimleriyle Sivas'ta ulusal bir kongrenin toplanması İstanbul Hükümeti'ne karşı milli iradenin gittikçe artan desteği ile yeni bir

---

⁵ Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin Milli Mücadele karşıtı faaliyetleri hakkında bkz, (Akandere ve Polat, 2011: 114-127).

meydan okuma oldu (Oueschger, 2019). Ayrıca, Sivas’ta çıkarılan ve Milli Mücadele’nin sesi durumunda olan *İrade-i Milliye* gazetesinin adının daha sonra Ankara’da *Hâkimiyet-i Milliye* olmasıyla Mustafa Kemal Paşa, bu kavramlar aracılığı hem çevresine hem de kamuoyuna milli irade ve milli egemenlik yönünde bir mesaj vermek istemiştir.

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin Mustafa Kemal Paşa tarafından Hakkı Behiç Bey’e dikte ettirilen ilk sayısında; gazetenin adının tesadüfi olarak verilmediği, isminin, aynı zamanda takip edilecek mücadele yolunun bir parçası ve aynı zamanda milli iradenin de sembolü olacağına işaret etmesi bakımından önemli bir gelişme olmuştur (Ata, 2008: 85). Bu şekilde Milli Mücadele’nin sadece padişaha rağmen değil, ona karşı yapılacağı da belli olmuştu. Çünkü Padişah ve halifelik gibi birbiriyle özdeşleşen kurumun toplumda insanların büyük çoğunluğunun gönüllerinde devam eden egemenliğine karşı Büyük Millet Meclisi (BMM) gibi güçlü bir yapı oluşturmak gerekiyordu (Akşin, 2010b: 85). Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa, karar ve uygulamaların meşruiyetinin Meclis’ten alınması gerektiğine inandığı için bunun gerçekleşmesini sağlamakla milli irade konusunda önemli bir gelişme sağlamış oldu. Osmanlı Mebusan Meclisi’nin 28 Ocak 1920’de Misâk-ı Millî’yi kabul etmesi, Mustafa Kemal Paşa’nın İstanbul hükümetleriyle kurduğu ilişkilerde millî iradenin gücünü göstermesi bakımından önemli bir unsur olmuştur. Ancak Misâk-ı Millî kararlarının, 16 Mart 1920’de İstanbul’un resmen işgaline yol açmasıyla İstanbul’da millî iradenin gerçekleşemeyeceği ortaya çıkmıştı (Ata, 2008: 86). Böylece İstanbul’un işgal edilmesi sonucu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri yurdun büyük çoğunluğunda Milli Mücadele’nin en önemli unsuru ve öncüsü olarak, aynı zamanda halk iradesinin de bir tezahürü olarak hızla örgütlenme sürecine girdi (Çevik, 2002a, 120). Kongre iktidarları olarak da ifade edilen bu dönem, milli iradenin Anadolu ile özdeş hale gelmeye başladığı bir dönem olmuştur. Böylece milli irade mahsulü olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri “ (...) kendileri

yıkılsa bile, izleri silinmezleşmiş ve TBMM'ye giden yolu da açmıştır, hatta savaşın meclisle yürütmesini zorunlu kılmıştır” (Tanör, 1992: 123).

Mustafa Kemal Paşa, 24 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’ye sunduğu önerenin 3. maddesinde milli iradenin gerekliliği ile ilgili olarak *“Mecliste yoğunlaşan Milli İrade’nin vatanın alın yazısına doğrudan doğruya el koymasını kabul etmek temel ilkedir. TBMM’nin üstünde bir güç yoktur.”* notunu eklemiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa’nın, önerenin sonuna eklemiş olduğu *“Padişah ve halife, baskı ve zordan kurtulduğu zaman meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler içinde durumunu alır”* (TBMM ZC, 1920a: 32) şeklindeki ifadesi, milli iradenin ve temsilcisi durumundaki Meclis’in artık belirleyici bir konuma geldiğini göstermesi bakımından önemli bir tespit olmuştur.

Böylece Mustafa Kemal Paşa, milli iradenin gücüne olan inancını hem açıkça ortaya koymuş hem de öncelikle milli iradeyi yeni sitemin temeli haline getirmiştir. Bu gelişmeler meşruiyetin kaynağı haline gelen BMM’nin, Milli Mücadele için gösterdiği çabaları taçlandırmak üzere, milli bir amaçla, Mustafa Kemal Paşa’yı Meclis Reisliği’ne seçmesi, Mustafa Kemal Paşa’nın *“ulusal anlatıyı”* ele geçirmesi açısından önemli bir gelişme olmuştur (Gawrych, 2014: 142). Mustafa Kemal Paşa daha Temmuz 1920’de BMM’de yoğun alkışlar arasında yapmış olduğu konuşmasında *“Zannederim bugünkü mevcudiyetimizin mahiyeti asliyesi milletin temayülâtı umumiyesini ispat etmiştir, o da halkçılıktır ve halk hükümetidir. Hükümetlerin halkın eline geçmesidir”* (TBMM ZC, 1920b: 277) ifadeleri ile milli iradeyi bütünleyen önemli bir unsur olarak halkçılık düşüncesine dikkat çekmiştir. Yine Ağustos 1920’de söylemiş olduğu *“ (...) esas itibariyle tetkik olunursa bizim nokta-i nazarlarımız - ki halkçılıktır - kuvvetin, kudretin, hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır.”* (TBMM ZC, 1920c: 210) ifadeleriyle de Mustafa

Kemal Paşa, milli irade ve halkçılık anlayışının siyasi tezahürünü ortaya koymuştur.

20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, kısa ömürlü de olsa 23 Nisan 1920’de Meclis’in açılmasıyla vücut bulan milli iradenin ve millet egemenliği ilkesinin en temel belgelerinden biri olmuştur (Sevinç ve Demirkent, 2017: 31). Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun “*Hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir*” (TBMM ZC, 1920d: 410) maddesinin (1. madde) görüşmelerde tartışmasız kabul edilmesi milli irade ve milli egemenlik prensibi açısından önemli bir gelişme olmuştur. Bu açıdan 1921 Anayasası, Milli Mücadele döneminde, Amasya Genelgesi ile ilk kez kamuoyuna duyurulan, Erzurum ve Sivas kongrelerinde olgunlaşmış kuvvetlenen milli irade ve milli egemenlik ilkesini esas alan bir Anayasa olmuştur. Böylece Türkiye’nin anayasacılık geleneğinde, “millet egemenliği” kavramını benimseyen ilk siyasi belge olan 1921 Anayasası’nda, BMM, milli iradeyi temsil eden en üstün organ olarak kabul edilmiştir (Karatepe, 2017: 137-138).⁶ Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, otorite parçalanmasının önlenmesi ve TBMM’nin milletin tek temsilcisi olduğunun gösterilmesi için padişahın siyasi iktidarının kesin olarak sona ermesini zorunlu görmüşlerdi. Ancak bunu yapmak kolay olmamıştı. Çünkü halkın padişaha bağlılığı devam ettiği bu süreçte, Rauf Bey, Refet Bey ve Kâzım Karabekir Paşa gibi Mustafa Kemal’in yakın arkadaşları da padişaha oldukça bağlıydı.⁷ Mustafa Kemal Paşa, Müdafa-i Hukuk Grubu’nun onayını alır

⁶ 1876 Kanun-ı Esasi, Padişah tarafından atanmış bir komisyonca hazırlanıp, Padişah fermanı ile ilân edilmişken, 1921 Anayasası, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti’nde, milli iradeyi lâyıkıyla temsil eden bir meclis tarafından yapılmış olan tek anayasa olması açısından önemlidir (Özbudun, 2008: 2).

⁷ Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Tasarısı’nın Meclis Genel Kurulu’nda 14, 20, 22 Aralık 1920 ve 10, 17 Ocak 1921 tarihlerinde yapılan görüşmelerde, Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey’in padişaha ait tüm yetkilerin Meclis’e verilmesini isteyen konuşmasını değerlendiren Mahmut Goloğlu’na göre, Meclis’te ki konuşmalardan padişahın artık devlet yönetiminden uzaklaştırılması gerektiği vurgulanıyordu. Fakat mevcut şartlar böyle bir uygulamaya uygun değildi. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa da konuşmasında

almaz bu yöndeki girişimlerine hemen başlamıştır (Karatepe, 2017: 139). Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılıp yerine yeni bir devletin kurulduğunu ve Anayasa'ya göre, bu yeni devlette egemenliğin millete ait olduğunu *Nutuk*'ta şu şekilde açıklamıştır:

“Önümdeki sıranın üstüne çıktım. Yüksek sesle şu beyanatta bulundum: ‘Efendiler’ dedim, ‘hakimiyet ve saltanat, hiç kimse tarafından, hiç kimseye, ilim icabıdır diye, müzakere ile, münakaşa ile verilmez. Hâkimiyet, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. (...) Bu, mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi tabii görürse, fikrimce uygun olur. Aksi takdirde, yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir’ ” (Atatürk, 2015: 524-527).

Bu şekilde Saltanat'ın Hilafet'ten ayrılarak kaldırılması suretiyle milli iradenin tesisi yolunda önemli bir gelişme sağlanmış oldu.

Mustafa Kemal Paşa, Meclis'i açış konuşmalarında bir önceki yılın tüm askeri, siyasi, sosyal, ekonomik, sağlık eğitim, hukuk, iç güvenlik, savunma gibi ülkenin tüm sorunları, gelişmeleri ve yapılması gerekenleri hakkında bilgiler vermiştir (Dayı, 2010: 1497). Mustafa Kemal Paşa, Ankara Mebusu olarak, 1920-1937 döneminde Meclis açış konuşmalarını bizzat kendisi yapmış, ancak V. Dönemin 4. Yasama yılı olan 1 Kasım 1938 yılı açış konuşmasını rahatsızlığı nedeniyle Başbakan Celal Bayar yapmıştır.

---

padişah ve halife kelimelerini söylememeye dikkat etmiş ve “*bu hakların kime ait olduğunu bilirsiniz*” ifadesini kullanmıştır. Yine Goloğlu, Hüseyin Avni Bey'in tekrar söz alarak bu konuda, prensip olarak halifelik ve padişahlık makamlarının kabul edildiğini, bu nedenle burada konuşulan şeylerin onlara verilmeyecek olan hak ve yetkiler olduğunu, verilecek ya da verilmek istenen şeylerden söz etmenin zamanın gelmediğini ifade ettiğini belirtmiştir (aktaran Çevik, 2002b: 36).

Mustafa Kemal Paşa’nın her yıl açış konuşmasını yaptığı TBMM, 1920-1938 döneminde, her bir dönemi dört yasama yılından oluşan beş dönemden oluşmuştur.⁸ Bu çalışma, 23 Nisan 1920’den, seçim kararının alındığı 1 Nisan 1923 tarihine kadar görev yapan Birinci TBMM Dönemi’ni kapsamaktadır.⁹ Milli Mücadele’nin yaşandığı bu dönemde Meclis’in açılmasıyla milli iradenin ve milli egemenliğin etkin olduğu Birinci Meclis Dönemi’nde (1920-1923) TBMM Reisi ve İcra Vekilleri Heyeti Başkanı olarak Mustafa Kemal Paşa’nın Meclis’i açış konuşmaları ve bu konuşmalardaki milli irade ile ilgili görüşleri günümüz açısından da önemini korumaktadır.

2. MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN MECLİS’İ AÇIŞ KONUŞMALARINDA “MİLLİ İRADE” KAVRAMINA YÖNELİK YAKLAŞIMI

2.1 I. Yasama Yılı Açılış Konuşması (24 Nisan 1920)

Ankara Mebusu Mustafa Kemal Paşa, BMM’nin¹⁰ I. Yasama Yılı Açış Konuşması’nda milli irade (âmâli milli) kavramına, konuşmasının çeşitli

⁸ I. DÖNEM: 1. Yasama Yılı 24 Nisan 1920, 2. Yasama Yılı 1 Mart 1921, 3. Yasama Yılı 1 Mart 1922, 3. Yasama Yılı 1 Mart 1923, 4. Yasama Yılı 1 Mart 1923. II. DÖNEM: 1. Yasama Yılı 13 Ağustos 1923, 2. Yasama Yılı 1 Kasım 1924, 3. Yasama Yılı 1 Kasım 1925, 4. Yasama Yılı 1 Kasım 1926. III. DÖNEM: 1. Yasama Yılı 1 Kasım 1927, 2. Yasama Yılı 1 Kasım 1928, 3. Yasama Yılı 1 Kasım 1929, 4. Yasama Yılı 1 Kasım 1930. IV. DÖNEM: 1. Yasama Yılı 1 Kasım 1931, 2. Yasama Yılı 1 Kasım 1932, 3. Yasama Yılı 1 Kasım 1933, 4. Yasama Yılı 1 Kasım 1934. V. DÖNEM: 1. Yasama Yılı 1 Kasım 1935, 2. Yasama Yılı 1 Kasım 1936, 3. Yasama Yılı 1 Kasım 1937, 4. Yasama Yılı 1 Kasım 1938. Bkz. *Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni Açış Konuşmaları*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 1987.

⁹Birinci Meclis Milli Mücadele’yi başarıya ulaştıran bir meclis olarak, millet adına ülkenin kaderine el koymuştur. Bu Meclis döneminde bir yandan işgalci güçlere karşı mücadele verilirken, aynı zamanda çeşitli yasal düzenlemelerle Türkiye Cumhuriyeti’nin temelleri atılmıştır (Demirel, 2009: 9-13).

¹⁰ “Büyük” teriminin kullanılması ile tek ve bütün yetkilere sahip bir Meclis’in, erkerin birliği kuramına dayanarak, hem yürütme hem yasama kuvvetlerine sahip olduğu vurgulanmak istenmiştir (Gawrych, 2014: 143). BMM adını alan tek meclisli parlamentonun adı kalıcı olmamış, 8 Şubat 1921’de İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi’yle Meclis’in adı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) olarak

yerlerinde doğrudan vurgu yapmıştır. İçinde bulunulan durumu BMM'in huzurunda tam olarak ortaya koyabilmek için bazı açıklamalarda bulunacağını belirten Mustafa Kemal Paşa'nın konuşması; Mondros Bırakışması'ndan Erzurum Kongresi'ne kadar geçen süre, Erzurum Kongresi'nden 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgaline ve 16 Mart'tan, 24 Nisan 1920'ye kadar olan durumla ilgili olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Açıklamalarını birtakım belgelere dayandıracağını da belirten Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıkış için görevlendirilmesini *"bu teveccühü din ve millete hizmet etmek için en büyük mazhareyyeti ilâhiye addeyledim"* (TBMM ZC, 1920a: 9) şeklinde ifade etmiştir. Bu şekilde görevini, din ve millete hizmet etmek için en büyük ve kutsal bir şeref olarak kabul eden Mustafa Kemal Paşa, milli vicdanın büyük iradesine bağlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca milleti bağımsız ve vatanı düşmanlardan arınmış görünceye kadar çalışmak andıyla, ilk düşüncesini *"memleketimizde asayişin istikrarına kendi vesaitimiz ile muktedir bulunduğumuzu görmek oldu"* (TBMM ZC, 1920a: 9) şeklinde ifade etmiştir. Bu ifadeleri ile ülkenin içinde bulunduğu askeri ve siyasi olumsuzluklara rağmen, tek çarenin ve dayanak noktasının *"milli vicdanın büyük iradesi"* ile *"kendi olanaklarımız"* olduğuna özellikle vurgu yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa, milli iradeye yönelik olarak *"Yaşamımı ve kişiliğimi adadığım soylu ve ezilmiş ulusumun bu haklı isteği üzerine artık benim için kutsal görev, milli iradeye uymayı her şeyin üzerinde görmektir"* (TBMM ZC, 1920a: 9) şeklindeki değerlendirmesiyle de milli iradenin üstünlüğünü ifade etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, TBMM'nin 24 Nisan 1920 tarihli oturumunun ikinci celsesinde yapmış olduğu konuşmada; Erzurum Kongresi'nin milli esaslarından birisinin, milli sınır içindeki yönetimin milli egemenlik esaslarına dayanması

---

değiştirilmiştir (Güneş, 2009: 73). 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu'nun 3. maddesine Türkiye kelimesi eklenerek yapılan bu değişiklik, *"Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti" unvânını taşır"* şeklinde yapılmıştır (Güven, 2016: 58, 77).

gerektiğini belirtmiştir (TBMM ZC, 1920a: 16-17). Bu şekilde milli iradenin önemli bir unsuru olan milli egemenlik anlayışının önemine vurgu yapan Mustafa Kemal Paşa, Ali Rıza Paşa’nın, Temsil Heyeti hakkında birtakım kısıtlayıcı isteklerde bulunduğuna dikkat çekmiştir. Bu kısıtlayıcı isteklerin; Meclis-i Mebusan seçimlerine ve hükümet işlerine karışılmaması konularını kapsadığını ifade etmiştir. Kendisinin de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil Heyeti adına “*Makamı Sadaret-i Uzma’ya*” yazdığı yazıda, İstanbul’da İtilaf Devletleri’nin görevlileri ile yapmış olduğu gayri resmi görüşmelerin siyasi bir resmiyet taşımadığını, bu görüşmelerdeki amacının, milletin geleceğine yönelik isteklerden, milli kuruluşun büyüklük ve kudretinden bahsetmek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca milli iradenin genişliğini ve kesinliğini İtilaf Devletleri temsilcilerine yakından göstermek ve bununla Türk milleti hakkında saygı ve güven sağlamak olduğunu da ifade etmiştir (TBMM ZC, 1920a: 21).

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi Mustafa Kemal Paşa’nın, daha İstanbul’dayken yapmış olduğu gayri resmi görüşmelerdeki amacının milli iradenin gerçekleşmesine yönelik olduğu görülmektedir. Ali Rıza Paşa Kabinesi’nin Temsil Heyeti ile yakından görüşmek ve ayrıntılar üzerinde anlaşmak için Bahriye Nazırı (Deniz İşleri Bakanı) Salih Paşa ile yapılan Amasya Görüşmeleri’nden “*Salih Paşa hazretlerinin imza koydukları tutanakta bizim prensiplerimizde yer almayan bir durum kayıtlıdır*” şeklinde bahsederek, bu noktayı mebusların dikkatini sunmuştur. Bu konunun “*Milli Meclisin kurulma yeri ve toplanma sorunu*” olduğunu belirtmesi, milli iradenin temsilcisi durumundaki Meclis’e verdiği önemi göstermektedir. 4 Eylül 1919’da Sivas Kongresi’nde alınan karar gereği, ülkedeki tüm direniş örgütlerinin Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmesine yönelik olarak, milli irade yönünde alınan karar şu şekildedir: “*Bu maddede, milli iradeyi egemen kılacak olan Milli Meclisin güvenlik ve bağımsızlık içinde yönetim ve denetim görevini üstlenmesinden ve bu*

görevin Milli Meclisçe onaylanmasından sonra derneğin durumunun kongre kararı ile tespit edileceği açıkça belirtildi” (TBMM ZC, 1920a: 21-22). Bu kararlar, ulusal bağımsızlık mücadelesinde ve milli egemenliğe geçişte en önemli unsur olarak Milli Meclis aracılığı ile milli iradenin egemen kılınması esas alınmıştır.

Meclis’in 24 Nisan 1920 tarihli oturumunun üçüncü celsesinde konuşmasına devam eden Mustafa Kemal Paşa, 23 Mart 1920’de istifasını veren Ali Rıza Paşa Kabinesi’nin çapraşık dış çabalar sonucu, yabancıların eline düşürüldüğünü ifade etmiştir. Daha sonra Damat Ferit Paşa’nın, Padişah huzuruna kabul edilerek saatlerce görüşme yapıldığını, bu görüşmede milli amaçları yıkacak karşı bir kabinenin iş başına gelmesinin konuşulduğunu ve Salih Paşa Kabinesi’nin de bu şartlar altında kurularak göreve başlamasını değerlendirmiştir (TBMM ZC, 1920a: 27).

Bu değerlendirmesinde Mustafa Kemal Paşa, milli iradeye dayalı tepkinin öneminden ve etkisinden örnekler vermek suretiyle, milli amaçların ancak milli iradenin tek meşru zemini olan Meclis tarafından korunabileceğini açık bir dille ifade etmiştir. 16 Mart 1920’de İstanbul’un işgalinin kanlı bir biçimde başladığını ve yaşananları ifade eden Mustafa Kemal Paşa, Meclis-i Mebusan’ın zorla susturulduğunu, kaldırılan Anayasa’nın bıraktığı boşluğun derhal doldurması zorunluluğunu *“Büyük Meclisimizin kuruluş şekli ve esasları, milli iradeye içtenlikle ve büyük bir güçle dayandığını göstermektedir” (TBMM ZC, 1920a: 30) şeklinde ifade etmiştir.*

Bu şekilde anayasal ve hukuksal durumlara ilişkin tespit ve değerlendirmede bulunan Mustafa Kemal Paşa, aynı zamanda milli egemenlik ve Meclis’in milli iradeye dayanak teşkil ettiğini özellikle vurgulamıştır.

2.2 II. Yasama Yılı Açılış Konuşması (1 Mart 1921)

Mustafa Kemal Paşa Meclis’in II. Yasama Yılı Açılış Konuşması’nda milli irade (âmâl-i milli) kavramı ile ilgili olarak sıkça “milli” kavramına vurgu yapmıştır. TBMM tarafından geçen bir yıl içinde yüce Meclis ve bütün milletçe gösterilen özverili çalışmalar yapıldığını ifade ederek; bu konuda *“Milli çalışmalarımızın bu güne kadar oluşturduğu mutlu sonuçlardan bahsederken milli yıllarımızın bu yılı milli niteliği ile anmakla özel bir zevk duyabiliriz”* (TBMM ZC, 1920a: 2) değerlendirmesini yapmıştır. Aynı zamanda çeşitli iç ve dış olayların özet bir değerlendirmesini de yaparak; 16 Mart 1920’de İstanbul’un çok acıklı bir biçimde işgal edilerek hükümetin çalışamaz durumuna sokulduğunu, işgalcilerin Hilâfet makamını ve saltanatı ellerinde oyuncak yapmalarına mukabil ortaya çıkan milletin tepkisini *“(…) Derhal, bu yazgının gerçek sahibi olduğunu ve egemenliğe sahip çıktığını dünyaya ispat etmek için metin ve onurlu tavır takındı”* (TBMM ZC, 1921: 2) şeklinde, milletin iradesinin kararlılığını ifade etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Meclis’in ne kadar güç şartlar altında ne büyük özveri ile görevine başladığını ve devam ettiğini ifade ederek, milli mücadeleye karşı çıkarılan isyanlardan da bahsetmiştir. Aynı zamanda milli iradeye karşı olan bu isyanlarla yönelik tepkisini *“Din, millet ve memleketin kurtuluşu amacına yönelmiş olan milli girişimlerimizi şeriat dili ile aşağılayan fetvalar çıkarıyorlardı”* (TBMM ZC, 1921: 3) şeklinde ifade etmiştir. Önceden ülkenin bazı yerlerinde Kuvâ-yı Milliye taraftarı olup da sonradan Meclis’e karşı isyan ederek milli hükümetin sözünü dinlememe şeklindeki olayların, aynı zamanda milli iradenin ve onu temsil eden Meclis’in karşı karşıya kaldığı olaylar olduğunu ifade etmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın bu şekilde isyanlarla ilgili olarak, Milli Mücadele’ye ve milli girişimlere, özellikle bir takım “dini gerekçelerle” karşı çıkılmasından bahsetmesi, milli iradenin neyi ifade ettiği ve kapsadığı konusunda bir tespit oluşturmaktadır.

Milli Mücadele’de gerek iç ayaklanmalar gerekse işgaller yoluyla iç ve dış düşmanlara karşı verilen mücadelenin *“maddi sonuçları üzücü olmakla birlikte milleti daha güçlü bir inançla savunma cesareti verdiğiinden çok yararlı”* (TBMM ZC, 1921: 3) olduğunu ifade etmiştir. Mustafa Kemal Paşa, bu ifadeyle Milli Mücadele’ye güç katan ve en önemli unsur olan milli iradenin azim ve kararlılığına vurgu yapmıştır. Ayrıca, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu uygulamalarını yeni il İdaresi Kanunu’yla tamamlandığı takdirde, memleketin ihtiyacı olan gelişme ortamının sağlanacağına inandığını belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşa, milli iradenin temsilcisi durumundaki Meclis’in ileride oluşacak yeni bir düzenin hazırlayıcısı olduğunu ve buna temel teşkil edeceğini de *“(…) yüce Meclisiniz işte böyle bir yapının düzeltilmesi çalışmalarına girişmiştir ve zamanla tamamlamayı amaçladığı prensipler genel yönetimi güvenilir bir biçime dönüştürme işlemini başarmaktadır”* (TBMM ZC, 1921: 4) şeklinde açıklamıştır.

Bu değerlendirmesiyle Mustafa Kemal Paşa, milli irade ve milli egemenlik konusunda, özgürlük tanımayan Padişah ve Halife’nin iradesinin egemen olduğu siyasal ve toplumsal bir yapının ancak milli irade ve temsilcisi durumundaki Meclis tarafından düzeltileceğini açık bir şekilde ifade edilmiştir. Siyasal ve toplumsal bir dönüşüme işaret eden bu tespit ve değerlendirmenin Anayasa aracılığı ile sağlanacağına işaret ederek, yine bu konuda da milli iradeye olan güvenini *“Milletimizin olağanüstü yeteneği vardır, bu yeteneklerin geliştirilmesi ve veriminin ortaya çıkması ile şüphesiz parlak sonuçlara ulaşacaktır”* (TBMM ZC, 1921: 6) şeklinde ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal Paşa, Meclis’in II. Yasama Yılı Açılış Konuşması’nda, milli iradenin sahibi durumundaki milletten ve faaliyetlerinden övgü ile bahsetmiştir. Dolayısıyla bu şekilde milli iradeye olan inancını ve güvenini açık bir şekilde ifade ederek; çeşitli iç politika, dış politika ve askeriye gibi konularda “millilik” kavramına özellikle vurgu yapmıştır.

2.3 III. Yasama Yılı Açılış Konuşması (1 Mart 1922)

Mustafa Kemal Paşa, III. Yasama Yılı Açılış Konuşması'nda, TBMM Hükümeti'nin iç ve dış politikasındaki genel kuralın Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun¹¹ 1. maddesi ile Misâk-ı Milli'nin 1. ve 5. maddelerinde kesin ve açık bir şekilde görüldüğünü belirterek başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa konuşmasında *"Buna göre yönetimimiz, kayıtsız şartsız egemenliğine sahip olan halkın geleceğini kendi eli ile ve fiili olarak yönetme esasına dayanmaktadır"* (TBMM ZC, 1922a: 3) değerlendirmesini yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın bu değerlendirmesinde

¹¹ Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 9. maddesinde ki değişiklikle, ortaya çıkan Meclis Hükümeti sisteminde güç Meclis'in ve Heyet-i Vekile'nin başkanı sıfatıyla Mustafa Kemal'in şahsında odaklaşan bu yetki toplanması, bir müddet sonra çıkarılacak Başkumandanlık Kanunu ile daha da genişletildi (Çevik, 200b, 37). Başkumandanlık Kanunu, Yunan saldırısı sonucu, ülkenin büyük tehlike altında bulunduğu; her şeyin bittiği düşüncesinin güçlenip yaygınlaştığı ve Meclis'te, Mustafa Kemal Paşa'dan başka bir çözüm görülmediği bir zamanda gündeme gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın, kanunun verdiği yetkiyi bir amaç olarak değil, araç olarak kullanması, muhalefetin eleştirilerini boşa çıkarmıştır. Üstelik, "milli egemenlik" ve "milli irade"ye dayandırılan tartışma, öneri ve eleştirilerinde muhalefete mensup mebusların samimi olmadığı; amaçlarının, kendi amaçlarını gerçekleştirmek için engel olarak gördükleri Mustafa Kemal Paşa'yı yıpratmak, dışlamak, çalışamaz duruma getirmek olduğu görülmektedir (Yaman, <http://dergiler.ankara.edu.tr>, t.y.: 109-110). Daha önce üçer kez üçer ay süreyle uzatılan Başkumandanlık Kanunu, 20 Temmuz 1922 tarihinde yeniden gündeme geldi. 5 Ağustos 1922 tarihinden itibaren üç ay daha uzatılmasına yönelik teklifin öncelikli olarak görüşülmesi kabul edilmiştir. Görüşmelerde söz alan Mustafa Kemal Paşa; kanunun milli bağımsızlık mücadelesinin en buhranlı günlerinde, milli iradenin önemli bir bölümünün kendisine verilmesi suretiyle kabul edildiğini, söz konusu yetkilerin kendisine verilmesindeki asıl amacın, ordunun maddi ve manevi kuvvetinin hiçbir olağanüstü tedbiri gerektirmeyecek düzeye ulaştığını söylemiştir. Bu nedenle kanunun 2. maddesinin kendisine verdiği olağanüstü yetkileri sürdürmesine gerek kalmadığını, hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu, başkumandanlığa ilişkin yetki ve sorumluluğun Meclis'e ait olduğunu belirterek bu yetkilerin kaldırılmasını istemiştir (TBMM ZC, 1922: 430-431). Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuşmayı Büyük Taarruz öncesinde yapmasına dikkat çeken Ahmet Demirel, Mustafa Kemal Paşa'nın yetkilerin kaldırılmasını bu kritik dönemde istemesini, İkinci Grup'un Meclis görüşmelerindeki etkisinden dolayısıyla bu kanunun geçmeyeceği kaygısından kaynaklandığını iddia etmiştir (Demirel, 2009: 433-434). Mustafa Kemal Paşa'nın, milli iradenin önemli bir bölümünün Meclis tarafından kendine verilmesi olarak nitelendirdiği yetkileri kendi isteğiyle bırakması, milli iradeye verdiği önemi gösteren bir tutum olmuştur.

ifade ettiği; yönetimin halkın kendi eliyle belirlemiş olduğu bir egemenliğe bağlı olacağı, hatta Misâk-ı Millî'nin 1. maddesinde ifade edilen¹² hükümler çerçevesinde işgal altında kalan yerlerde halkların geleceğinin, serbestçe kullanacakları oya ya da vereceği karara bağlı olduğunu ifade etmesi önemli bir milli irade vurgusu olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'ya göre *“Azınlıklarla birlikte bütün halkın varlık ve mutluluğunun ve kanunların verdiği her türlü hak dokunulmazlığının sağlanması ve memlekette kanun hâkimiyetinin kurulması iç yönetim ve politikada değişmez genel kuralımız olmuştur”* (TBMM ZC, 1922a: 3).

Böylece egemenliğin dış politik açıdan önemli göstergelerinden biri olan karşılıklılık (mütekabiliyet) ilkesi doğrultusunda yapmış olduğu bu değerlendirme, milli irade anlayışının dışlayıcı değil, kapsayıcı yönde olduğunu göstermektedir. III. Yasama Yılı Açış Konuşması'nda hemen her konudaki milli meselelerden ve milli davalardan bahseden Mustafa Kemal Paşa'nın milli irade kavramına yönelik başka bir değerlendirmesi de *“Bu yüce milli iradenin karşısında harekete cesaret gösterenler ve girişimde bulunanlar ulusa karşı asi, serkeş ve haindirler. Bu gibi günahkârlar, şimdi ve sonra milli iradenin adaletinden kendilerini kurtaramazlar”* (TBMM ZC, 1922a: 12) şeklinde olmuştur.

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi Mustafa Kemal Paşa, yukarıda belirtilen karşılıklılık (mütekabiliyet) ilkesi yönündeki değerlendirmesine benzer bir şekilde milli irade anlayışının dışlayıcı değil, kapsayıcı yönüne vurgu yapmıştır.

¹² Misâk-ı Millî (Ahd-ı Millî)'nin 1. maddesi: Silah Bırakışımı (Mondros Mütarekesi) yapıldığı 30 Ekim 1918 tarihinde, Osmanlı Devleti'nin, özellikle Arap çoğunluğunun yerleşmiş olduğu, düşman ordularının işgali altında kalan kesimlerinin geleceğinin, halkların serbestçe açıklayacakları oy uyarınca belirlenmesi gerekir; söz konusu Silah Bırakışımı çizgisi içinde, din, soy ve amaç birliği bakımlarından birbirine bağlı olan, karşılıklı saygı ve özveri duyguları besleyen soy ve toplum ilişkileri ile çevrelerinin koşullarına saygılı Osmanlı-İslam çoğunluğunun yerleşmiş bulunduğu kesimlerin tümü, ister bir eylem, ister bir hükümet olsun, hiçbir nedenle, birbirinden ayrılmayacak bir bütündür (Soysal, 2000: 27).

Yine Mustafa Kemal Paşa *"Meclisin ve milletin dayanışması için yeni işlerin ve olayların yükleyeceği özverileri kabulde göstereceğimiz istek ve heyecan son başarı için gerekli bulunmaktadır"* (TBMM ZC, 1922a: 16) sözüyle milli iradenin tamamlayıcı unsurları durumundaki millet ile Meclis'in dayanışmasına da dikkat çekmiştir. Ayrıca bu dayanışmayı başarı için verilmesi gereken bir bedel olarak nitelendirmiştir.

2.4 IV. Yasama Yılı Açış Konuşması (1 Mart 1923)

Mustafa Kemal Paşa, yeni yasama yılı açış konuşmasında Türkiye'nin, milli davasında aralıksız olarak ve ileri doğru yürümesinde istenilen sonuca biraz daha yaklaştırdığını ifade etmiştir. Konuşmasında ülkenin içinde bulunduğu güvenlik, asayiş, askeri, eğitim, bayındırlık ve özel idarelerce yapılan yerel hizmetler gibi konularda Meclis'i bilgilendirmiştir. Mustafa Kemal Paşa aynı zamanda milli iradenin tesisine yönelik olarak, yerel yönetimlerin de milli egemenlik ilkesi yönünden ele alındığını ve önemsendiğini ifade etmiştir. Bu çerçevede Mustafa Kemal Paşa, belediye başkanlarının seçiminin mülki amirlerce yapılmasını milli egemenlik prensibine aykırı bulmuş ve seçim hakkının belediye üyelerine verilmesi konusunda Meclis tarafından kabul edilen kanunun uygulanmasını istemiştir (TBMM ZC, 1923: 4).

Aynı zamanda iletişim, nüfus, sosyal yardım, idari, askeri, mali, mülki, tarım, ekonomi, sağlık, bayındırlık, ulaşım, diyanet ve vakıf işleri, eğitim gibi konularda Meclis'i bilgilendirmeye devam eden Mustafa Kemal Paşa; milli egemenliğin dayanağı olarak ifade ettiği milli kültürün önemine de *"Kitap yazmak ve tercüme etmek, milli egemenliğimizin dayanağı ve milli kültürün önemli yayılma aracıdır"* (TBMM ZC, 1923: 12) şeklinde dikkat çekmiştir

Meclis'in yasama faaliyetleri hakkında sayılara dayalı bilgiler de veren Mustafa Kemal Paşa *"Şimdi burada en önemli bir noktaya geçiyorum"* diyerek; artık 1923

yılı itibariyle geçmişe oranla daha büyük bir yetenek ve hayati güce sahip olduğunu açıklamıştır. Mustafa Kemal Paşa, bu üstünlüğü sağlayanın unsurlardan birisinin Misâk-ı Millî, diğerinin de egemenliği kayıtsız şartsız ulusun elinde tutan Teşkilatı Esasiye Kanunu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, 1 Kasım 1922 kararının Meclis tarafından oy birliği ile kabul edilerek, yeni Türkiye devletinin temellerinin oluşturulduğuna da dikkat çekmiştir (TBMM ZC, 1923: 16).

Yine Mustafa Kemal Paşa, bütün kanunların ve kararların üstünde bir değer ve güç olarak gördüğü 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması kararının milli iradeye güç ve kuvvet verdiğine vurgu yapmıştır. Böylece Mustafa Kemal Paşa, milli egemenliğe kaynaklık ettiğini belirttiği Meclis'in 1 Kasım 1922 kararına yönelik değerlendirmesinde; ancak bu şekilde Misâk-ı Millî'nin ve kazanılan bağımsızlığın korunabileceğini, milli egemenliğe ve onu destekleyen bir kanıt olan 1 Kasım 1922 kararına karşı duranların milletin geleceği ve esenliği ile vatanın geleceği için engelleneceğini ifade ederek milli irade anlayışını ön plana çıkarmıştır (TBMM ZC, 1923: 18).

Mustafa Kemal Paşa, Birinci Meclis'in son yasama döneminde yapmış olduğu bu konuşmasında *"Efendiler, Millet önünde, onun hak ettiği bağımsızlığın önünde, onun layık olduğu gelişme ve yenileme arzusu önünde, her kuvvet ancak milletin irade ve amaçlarına uymak şartıyla yaşayabilir. Millet irade ve amaçlarına uymayanların talihi hüsrandır, çökmedir. Efendiler, Bu yüce iradenin huzurunda büyük bir saygıyla eğilelim"* (TBMM ZC, 1923: 18) ifadeleriyle esaslı ve kararlı bir milli irade vurgusu yapmıştır.

3. SONUÇ

TBMM Reisi ve İcra Vekilleri Heyeti Başkanı olarak Mustafa Kemal Paşa, her yasama yılının açılışı nedeniyle yapmış olduğu Meclis'i açış konuşmalarında

gündeme dair çeşitli değerlendirmelerin yanında aynı zamanda milli iradeye yönelik önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu değerlendirmelerde, Milli Mücadele döneminde meydana gelen; Meclis’in açılması, saltanatın kaldırılması, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun kabul edilmesi gibi önemli gelişmeler etkili olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, ülkenin içinde bulunduğu zor koşullarda Milli Mücadele yoluyla bir yandan işgallere karşı yürütülen direnişte önderlik yaparken, diğer yandan da bu ulusal/milli mücadeleyi aynı zamanda milli irade için verilen bir mücadele olarak ele almış ve milli iradeyi ulusal bir “güç kaynağı” olarak önemsemiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Meclis’i açış konuşmalarında ifade ettiği milli egemenlik ve millilik kavramlarını milli iradeyi bir bütün olarak ele almıştır. İrade-i milliye, milli egemenlik, istiklal-i tam gibi kavramlar, Mustafa Kemal Paşa’nın önemle üzerinde durduğu kavramlar olmuş ve Meclis’e “millilik” ya da “büyüklük” vasfını kazandırmıştır. Bu durum, Milli Mücadele’nin zor koşullarında dahi demokrasinin, Hâkimiyet-i Milliye’nin ve milli irade kavramlarının Mustafa Kemal Paşa tarafından ne derece önemsendiğini göstermektedir. Milli Mücadele Dönemi’nde yaşanan gelişmeler, milli irade kavramının şekillenmesinde önemli bir etken olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, milli iradenin gerçekleşmesi için milletin menfaatini kişisel beklentisinin üzerinde görmüş, milli iradenin yerleşmesi için siyasî ve hukukî yönden çeşitli yasal düzenlemelere öncülük ederek özel bir çaba göstermiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın bu çabası Cumhuriyet’in ilanında, inkıpların gerçekleşmesinde ve halk tarafından benimsenmesinde önemli bir etken olmuştur.

Yerli ve milli tartışmalarının konjonktürel olarak yoğunlaştığı, hatta bu konuda bazı entelektüeller ve siyasilere arasında “hamaset” tarzı söylemlerin artmaya başladığı dönemlerde, tartışılan kavramlardan birisi de yine milli irade kavramıdır. Bu açıdan halkçı (popülist) bir söylem dâhilinde, siyasal bir

meşruiyet aracı olarak kullanılan milli irade kavramı, ele alınışı ve yorumlanışı bakımından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Özellikle milli egemenlik, milli hakimiyet ve millilik gibi kavramlarla ilgili olarak zaman zaman Mustafa Kemal Paşa'nın bu konudaki fikirleri ve uygulamaları gündeme gelmekte, lehte ya da aleyhte bir kanıt (argüman) olarak kullanılmıştır.¹³ Milli egemenlik gibi milli irade kavramının da günümüzde objektif bir biçimde, siyasal ve toplumsal gerçeklikle değerlendirilebilmesi için Osmanlı döneminden itibaren başlayan anayasal gelişmelerin ve Milli Mücadele dönemi koşullarının kendi bağlamı içerisinde ele alınması gerekmektedir. Bu bakış açısından hareketle, kurucu meclis niteliğindeki Birinci Meclis Dönemi'nde Mustafa Kemal Paşa'nın milli iradeye yönelik söylemleri, gerek o dönemde gerekse daha sonraki dönemlerde milli egemenlik ve milli hâkimiyet kavramlarına yönelik olarak önemli bir referans teşkil etmektedir. Yine Mustafa Kemal Paşa'nın güçlü liderlik özelliklerinden birisi olarak halk ile etkili bir iletişim kurması, lider ve komutan olarak halka güvenmesi milli irade anlayışını ve buna verdiği önemi ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Akandere, O. (2002). "Millî Mücadelenin Başlarında Mustafa Kemal Paşada Sine-i Millet Düşüncesi ile Askerlikten İstifası Öncesi ve Sonrası Kendisine Gösterilen Bağlılıklar", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (11): 248-309.

¹³ Bu konuya örnek teşkil edecek bir değerlendirme şu şekildedir. Akademisyen Ebubekir Sofuoğlu, İkinci Abdülhamit'in konuşulduğu Habertürk TV'nin 23 Eylül 2016 tarihli *Türkiye'nin Nabzı* programında "Atatürk'e milli diyorsunuz? Ben de çok isterim. İsviçre Medeni Hukuku'nu bu ülkeye monte etmek millilik midir?" şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Sunucunun "Siz Atatürk'e gayri milli mi diyorsunuz?" sorusuna "hayır ödüm patlar konuşmaya" cevabını vermiştir. Aynı programda bulunan Doğu Perinçek ise Sofuoğlu'nun iddialarına karşılık verirken; Atatürk'ün çağdaş bir millet yaratmayı amaçladığını, milleti şeyhin müridi, ağanın marabası olmaktan kurtarmayı amaçladığı için milli olduğunu ifade etmiştir. <https://www.youtube.com/watch?v=4NOLb7jitNo> (Erişim tarihi: 21.2.2019)

Akandere, O. (2005). *Atatürk’ün Seçim Yolu ile Üstlendiği Vazifeler*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Akandere, O. ve Polat, H. A. (2011). *Damat Ferit Paşa Hükümetlerinin Millî Mücadele Karşısı Politikaları*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Akandere, O. ve Semiz, Y. (2018). *Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Konya: Eğitim Yayınevi.

Akşin, S. (2010a). *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele-I: Mutlakiyete Dönüş 1918-1919*, 3. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Akşin, S. (2010b). *İç savaş ve Sevr’de ölüm*, 3. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ata, Feridun. (2008). “Atatürk’ün Millî Hâkimiyet Anlayışı ve Bunun Yansımaları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20): 81-88.

Atatürk, M. K. (2015). *Nutuk*, (Ed.) Nejat Bayramoğlu ve Kurtuluş Güran, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni açış konuşmaları. (1987). Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Bayar, C. (1986). *Başvekilim Adnan Menderes*, (Der.) İsmet Bozdağ, İstanbul: Tercüman Gazetesi.

Çevik, Z. (2002a). *Milli mücadele’de “Müdafaa-i Hukuk’tan Halk Fırkası’na” Geçiş (1918-1923)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Çevik, Z. (2002b). "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Rejiminin İlk Anayasası: Teşkilat-ı Esasiye Kanunu", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (26): 27-38.

Dayı, E. (2010). "Atatürk'ün TBMM'nin Açılış Konuşmalarında İç Güvenlik Konularına Yaklaşımı", *Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi*, 12-16 Kasım, Ankara.

Demirel, A. (2009). *Birinci Meclis'te muhalefet*, 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Demirel, T. (2017). *Adalet partisi ideoloji ve politika*, 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Gawrych, G. W. (2014). *Genç Atatürk*, Çev., Gül Çağlalı Güven, İstanbul: Doğan Kitap.

Gökbilgin, M. T. (2011). *Milli Mücadele Başlarken: Mondros Mütarekesi'nden Büyük Millet Meclisi'nin Açılmasına*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Güneş, İ. (2009). *Birinci TBMM'nin düşünce yapısı (1920-1923)*, 3. Baskı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Güven, Cemal. (2016). *Anayasalar, kanunlar ve TBMM kararları (1876-2016)*, Konya: Eğitim Yayınevi.

<https://www.youtube.com/watch?v=4NOLb7jitNo> (Erişim tarihi: 21.2.2019).

Karatepe, Ş. (2017). *Darbeler ve anayasalar*, Ankara: Binyıl Yayınevi.

- Kinross, L. (2010). *Atatürk bir milletin yeniden doğuşu*, Çev., Necdet Sander, 22. Baskı, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Lewis, B. (2007). *Modern Türkiye’nin doğuşu*, Çev., Metin Kıratlı, 10. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mango, Andrew (2000). *Atatürk*, Çev., Füsun Doruker, İstanbul: Yeni Bin Yıl Sabah Kitapları.
- Oeschger, F. (2019). Mustafa Kemal, l’homme qui fit naître la nation turque, 21 Şubat 2019 tarihinde <https://www.geo.fr/histoire/mustafa-kemal-lhomme-qui-fit-naître-la-nation-turque-194461> veritabanından alınmıştır.
- Özbudun, E. (2008). *1921 Anayasası*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Özdemir, H. (2010). “Amasya Genelgesinden Bugün Güç Almak”, Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi, 12-16 Kasım, Ankara.
- Özel, S. (2014). *Mustafa Kemal Atatürk yeni gerçekler yeni düşünceler*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Selek, S. (2010). *Anadolu ihtilali*, (I), İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Sevinç, M. ve Demirkent, D. (2017). *Kuruluşun ihmal edilmiş istisnası 1921 Anayasası ve Tutanakları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Shaw, S.J. ve Shaw, E. K. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (II), İstanbul: e Yayınları.

- Soysal, İ. (2000). *Türkiye'nin siyasal andlaşmaları (1920-1945)*, (I), 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tanör, B. (1992). *Türkiye'de Yerel Kongre İktidarları (1918-1920)*, İstanbul: Afa Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (2016). *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938): Kanun-ı Esasi ve Meşrutiyet Dönemi*, 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turan, R. (1995). "Milli İrade ve Amasya Mülakatı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI (31): 287-293.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1920a). Devre: 1, C. 1, İctima: 2.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1920b). Devre: 1, C. 2, İctima: 99.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1920c). Devre: 1, C. 3, İctima: 48.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1920d). Devre: 1, C. 5, İctima: 99.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1921). Devre: 1, C. 9, İctima: 1.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1922a). Devre: 1, C. 18, İctima: 1.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1922b). Devre: 1, C. 21, İctima: 77.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1923). Devre: 1, C. 28, İctima: 1.
- Yaman, A. E. (t.y.). "Başkomandanlık Kanunu", 85-110. 26 Şubat 2019 tarihinde <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/803/10243.pdf> veritabanından alınmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

The concept of national will emerged in Turkey in the framework of the constitutional movement in the process of Turkish modernization. It was not possible to mention the concept of nation sovereignty or national will because 1876 The Ottoman Basic Law provided a constitutional system that would empower the Sultan. After the Constitutional amendment in 1909, which came into the agenda after the Second Constitutional Period, the concept of national will began to gain importance against the effective position of the Sultan. The discourse of national will in Turkish democracy was influenced by Jean Jacques Rousseau's conceptualization of “general will” although there were some differences between them. In the Rousseauistic conception, the overlap of the opinion of one person with the social interest was accepted in accordance with the general will. Mustafa Kemal and his friends preferred the principle of “nation sovereignty” against the sovereignty of the Ottoman dynasty. Thus, it was aimed to make the will of the nation prevail over the Sultan's will.

In this respect, the Amasya Circular has been a document in which the national will has been clearly defined at national and universal level as a revolution and strategic document of the National Struggle. The resignation of Mustafa Kemal Pasha from the military profession before the Erzurum Congress on 8-9 July 1920 revealed his belief in the national will and the organizations in the conduct of the National Struggle. Within this period, in the direction of realizing the national will, foundations of National Assembly were laid with Sivas Congress. For this purpose, “İrade-i Milliye” which was the name of the newspaper published by the congress was changed to “Hâkimiyet-i Milliye “ with the opening of the Assembly in Ankara. Thus, Mustafa Kemal Pasha gave a message to both the people around him and the public toward the national will through these concepts.

The acceptance of the National Pact by the Ottoman Parliament on 28 January 1920 was important in terms of demonstrating the power of the national will in Mustafa Kemal's relations with Istanbul governments. The Assembly, which was opened on 23 April 1920, was the most superior organ representing national sovereignty and national will. Mustafa Kemal Pasha emphasized national will by uttering “Accepting that National Will seize country’s destiny directly is the basic principle. There is no power above the Turkish Grand National Assembly.” in 3rd article of the motion he tabled to Assembly on 24 April 1920. Also, the Constitution dated January 20, 1921 , in despite of being short-lived basic law, has been one of the main documents adopting the concept of national sovereignty and national will in Turkey’s constitutionalism tradition.

After receiving the approval of Countrywide Resistance Group, that Mustafa Kemal Pasha removed Sultanate by separating it from the caliphate on November 1, 1922 was a significant development in the way of the establishment of national will. Thus, Mustafa Kemal Pasha showed the collapse of the Ottoman Empire and the establishment of a new state and with this the sovereignty would belong to nation. Mustafa Kemal Pasha made a direct emphasis on the concept of national will in his opening speech of the 1st Legislative Year. In this context, he stated that he was assigned to go to Samsun was the greatest and the most sacred honor to serve the religion and the nation and this was due to the great will of the national conscience.

In the opening speech of the First Legislative Year, it is seen that he emphasized the resolution and determination of the national will which was the most important element that added strength to the National Struggle. He also emphasized that the Assembly, which was the representative of the national will, was the preparer of a new system and would be the basis for this. In his Opening Speech of 3rd Legislative Year, Mustafa Kemal Pasha who talked about national issues in almost every issue and national cases pointed out the solidarity of the Assembly with the nation that were the complementary elements of the national will and he described this as a price which had to be paid for success. In his opening speech of the 4th Legislative Year, he stated that the local administrations were taken and considered in terms of national sovereignty principle for the establishment of the national will. In particular, on 1 November 1922, he emphasized the decision of abolition of the sultanate gave power and strength to the national will and formed basis for the national sovereignty.

1920-1938 period of TBMM of which Mustafa Kemal Pasha made opening speech consisted of five periods whose every period had four legislative years. This study covers the period of the First Assembly from April 23, 1920 to April 1, 1923 when the election decision was taken. Mustafa Kemal Pasha, as the Chairman of the TBMM and Cabinet, announced his opinions on various issues during the opening speeches of the Assembly in the First National Assembly Period (1920-1923) when National Struggle took place. It is seen that even during the informal meetings he made while he was in Istanbul, at the opening speech of the Assembly, Mustafa Kemal Pasha's aim towards the national will and he believed in the importance of the national will. Today when domestic and national debates had, Mustafa Kemal Pasha's views on the national will in the opening speeches of the Assembly are still important.